

Op zoek naar samenleving

Iedereen die een introductiecursus Sociologie geeft weet het. Iedereen die ooit op een infodag reclame maakte voor een opleiding Sociologie beaamt het: sociologen hebben over alles snel een antwoord klaar, maar vraag hen niet wat sociologie is of wat de socioloog doet. Dan wordt het ongemakkelijk, dan begint het schuifelen. De *Blackwell Encyclopedia of Sociology* omschrijft onze discipline als volgt “Sociology is a form of social inquiry that takes wide-ranging forms”. Nou moe, ga daar mee aan de slag!

Toch is de taak van de socioloog vergelijkbaar met een beroep waarbij mensen zich wel iets kunnen voorstellen, namelijk landmeter. Landmeters maken de verdeling van percelen, wegen en velden in een gebied duidelijk. Soms is dat eenvoudig en soms wat minder. Sociologen doen iets gelijkaardigs. Zij tonen mensen hun samenleving. Zij helpen mensen, beleidsmakers en andere wetenschappers (in)zicht te verwerven in het sociale. De eerste sociologen moesten dat sociale letterlijk ontdekken. Inzicht krijgen in hun zoektocht blijft daarmee een van de beste manieren om voeling te krijgen met het sociologisch vakmanschap. Patrick Stouthuysen en Michel Huysseune doen precies dat. Ze schetsen de zoektocht van Volney naar een sociale wetenschap. Wat daarbij opvalt is ten eerste de geweldige ambitie die dit type denkers dreef en ten tweede de grote aandacht voor methoden. Wat sociologie tot wetenschap maakt, zo maakt het werk van Volney glashelder, zit niet in de moeilijkheid van het jargon of in de felheid van het argument. Het zit in de methode. Sociologen onderscheiden zich door uitspraken te doen gebaseerd op een methode die voor anderen duidelijk is, waarover we kunnen discussiëren en die aan onderzoek onderworpen kan worden. De aard van de methode is daarbij van ondergeschikt belang.

Dit nummer biedt twee bijdragen die ingaan op enkele actuele methodologische vraagstukken. Zij werken beide op hetzelfde terrein: het surveyonderzoek. Bart Meuleman en collega's behandelen de problematiek van meetequivalentie. Landenvergelijkend opinieonderzoek is vandaag zeer populair en de verzameling van internationale datasets maakt het ook meer dan ooit mogelijk. Alvorens de opinies van mensen uit verschillende regio's te kunnen vergelijken, dient echter te worden onderzocht in welke mate de gebruikte meetinstrumenten in verschillende contexten gelijkwaardig zijn. Men dient met andere woorden eerst zeker te zijn dat de meetlat die men in de ene regio gebruikt even lang, even nauwkeurig en even gedetailleerd is als diegene die elders gebruikt worden. Landmeters zouden dat het ijken van instrumenten noemen. Meuleman en collega's beschrijven een manier om dat te doen en de uitdagingen die daarbij komen kijken. Geert Loosveldt blikt terug op een artikel uit 1982. Het gaat over de totale meetfout in surveyonderzoek. Loosveldt stelt vast dat de bekommernis van toen gebleven is, maar ook dat de technische vooruitgang vandaag dingen mogelijk maakt die in 1982 buiten het bereik van surveyonderzoekers lagen. Ook landmeters vervingen hun rolmeters door laserinstrumenten. Eigenlijk hebben beide artikelen een gelijkaardige boodschap: geen enkel onderzoek is perfect, maar goed onderzoek onderscheidt zich van de rest door de expliciete aandacht en bekommernis voor het in kaart brengen van de imperfectie en door daarmee verder aan de slag gaan. In die zin reikt hun boodschap veel verder

dan alleen het domein van het surveyonderzoek. Haar belang wordt meteen geïllustreerd in de boekbespreking van Theun Pieter van Tienoven. *Overwhelmed* blijkt een boeiende confrontatie te zijn tussen de geregistreerde en de beleefde tijd. Maar door het ook een confrontatie te laten worden tussen wetenschappelijk onderzoek en het gezond verstand verliest het boek zijn overtuigingskracht. En veel erger: zo wordt uiteindelijk naar individuele oplossingen gezocht voor een onmiskenbaar collectief probleem.

Een socioloog zonder theorieën blijft toch een beetje zoals een landmeter zonder plan. Zo iemand kan in het wilde weg meten, maar weet doorgaans niet goed waar te kijken. Clemens de Olde organiseerde op de Dag van de Sociologie (28 mei 2014) een sessie rond sociologische theorie in de Lage Landen. Hoe staat het eigenlijk met de theorie in de Lage Landen? Specifieker, hoe staat het met het onderwijs van theorie? Op welke positie mag theorie tegenwoordig rekenen in de constellatie van opleidingsonderdelen? Zijn er grote inhoudelijke verschillen tussen de universiteiten of behandelt iedereen grotendeels dezelfde canon? Over die vragen werd langer gedebatteerd dan voorzien. Het verslag leest u verder in dit nummer.

Als er één verschil is tussen de landmeter en de socioloog, dan is het wel dat sociologen geen absolute standaarden hebben. Daarom zijn ze meer dan andere disciplines gedwongen vergelijkingen te maken. Vergelijkingen over de ruimte, maar vooral ook doorheen de tijd. Dat laatste is een vraag die boeit: waar komen we vandaan, waar gaan we naartoe? Bart Van de Putte maakt een sociologische schets van de geschiedenis van het huwelijk. Zijn betoog is nauwkeuriger dan de standaardgedachte over de opkomst van het zogeheten romantische huwelijk. Het leidt ook tot een reeks vragen die de basis vormen voor jaren onderzoek.

Landmeters zijn doorgaans brave mensen. Toch komen ook zij soms in een conflict terecht, vaak op het moment dat ze tonen dat de buurman zijn hek jaren geleden toch een beetje te veel naast de scheiding tussen percelen gezet heeft. Ook de ontdekking van het sociale is nooit een rustige, conflictloze aangelegenheid geweest. In hun discussiebijdrage reflecteren een aantal onderwijssociologen over de waarde van een oriëntatieproef voor het hoger onderwijs. Zij verlaten in zekere zin het pad van de 'zuivere' wetenschap door expliciet een maatschappelijk standpunt in te nemen. Maar ze doen dat wel op basis van de inzichten die wetenschappelijk onderzoek de afgelopen decennia opleverde.

Wie vertrekkende van Volney de ontwikkeling van de sociologie overschouwt, stelt vast dat het sociologische bedrijf een diverse bedoening geworden is. Sommigen zijn dicht bij het positivisme van de Verlichting gebleven. Anderen hebben meer aandacht voor de betekenisgevende capaciteit van mensen. Beide strekkingen bestuderen andere zaken, vaak ook met andere methoden. Het mooie aan *Sociologos* is dat het die heterogeniteit samenbrengt in één enkel tijdschrift. Dat alles in de hoop, en in de toekomst ook met de uitdrukkelijke ambitie, op die manier een vruchtbare kruisbestuiving op gang te brengen. *Sociologos* biedt een medium voor alle sociologen en alle vormen van sociologisch onderzoek. Ook daarom is dit tijdschrift hard nodig.

Namens de redactie,
Bram Spruyt